

A hazai termelékenység és a bérek alakulása közép-kelet-európai összehasonlításban és a nettó béremelkedés kérdése

Oblath Gábor

KRTK KTI

Fő témák

- Mit jelent a „bér” és milyen szempontokból lehet érdekes a makroszintű béralakulás?
- Fogalmak, statisztikai mutatók és források
- Nemzetközi összehasonlítás (V3+RO)
 - Szintek 2019-ben (PPP-n és euróban)
 - Változások 2010 és 2019 között (2010-15; 2016-19)
- **Nemzetgazdasági szinten** mennyivel nőhettek a hazai nettó reálbérek?
- (Az előadás az idei Munkaerőpiaci Tükör egyik fejezetéhez készített írásomon alapul)

A probléma

- A KSH-nak van egy **hivatalos bruttó** és **nettó** bérindex-mutatója (munkaügyi statisztika, IMS) – ez az alkalmazottak kb. 2/3-át fedti le
- A nemzeti számlák (NSZ) a **gazdaság egészét** hivatott lefedni – ez is tartalmaz egy **bruttó** bérmutatót (bruttó bérek és keresetek, BBK – jövedelmi oldalról számított GDP)
 - Az NSZ **nem tartalmaz nettó kereseti mutatót**
- 2010 és 2019 között a **bruttó** bér/alkalmazott nominális értéke (forintban)
 - az IMS szerint (hivatalos adat) **82%-kal** nőtt (a bruttó munkajöv. 77,5%-kal)
 - az NSZ szerint **44%-kal** nőtt
- 2010 és 2019 között a **nettó** bér/alkalmazott nominális értéke (forintban)
 - az IMS szerint (hivatalos adat) **84,5%-kal** nőtt
 - **Nemzetgazdasági szinten** (az NSZ-szel konzisztensen) **????**-%-kal nőhetett?
- Nem tudjuk, nincs ilyen adat, nekünk kell megbecsülnünk

Relevancia

- Nyugdíjak
 - valorizáció: „A havi átlagkereset megállapítása során a nyugdíjazást megelőző naptári év előtt elért keresetet, jövedelmet az **országos nettó átlagkereset egyes éveiben történő növekedését** alapul véve a nyugdíjazást megelőző naptári év kereseti szintjéhez kell igazítani.”
 - Svájci indexálás (sokan javasolják)
- De alapvetően: jó lenne tudni, hogy 2010 és 2019 között kb. 50%-kal vagy ennél sokkal kisebb mértékben nőttek NEMZETGAZDASÁGI SZINTEN a reálbérek

Milyen szempontokból lehet érdekes a bérek alakulása?

1. *Munkáltató szempontja:* hogyan alakul a **bérköltség** →
superbruttó bér = bruttó bér+ munkáltatói járulék
2. *Dolgozó szempontja:* hogyan alakul a nettó **munkajövedelem** →
bruttó bér *mínusz* a dolgozót terhelő adó
3. *Makrogazdasági jövedelemelosztás:* hogyan alakul a **munka jövedelmi** részesedés az összes hazai jövedelemben → **bérhányad** =
superbruttó bér/összes elsődleges jövedelem

Milyen *reál*mutatókkal reprezentálható a háromféle szempont?

- ***Termelői reálbér***: a *termelés* árindexével deflált bérköltség
- ***Dolgozói* (fogyasztói) *reálbér***: a *fogyasztás* árindexével deflált nettó bér
 - A különböző deflátorok jelentősége: Mao-on 2010 és 2019 között kb. 11%-ponttal maradt el a fogyasztás árindexe a termelésétől (22 vs. 33%)
- ***Korrigált bérhányad***: a fogyasztás termeléséhez viszonyított relatív árával korrigált bérhányad (=„reál bérhányad” ≠ reálbér-hányad)
- A reálmutatóknak csak a ***változása*** értelmezhető országokon belül
- Nemzetközi összehasonlításban, alkalmas PPP-vel, a szintek is összehasonlíthatók

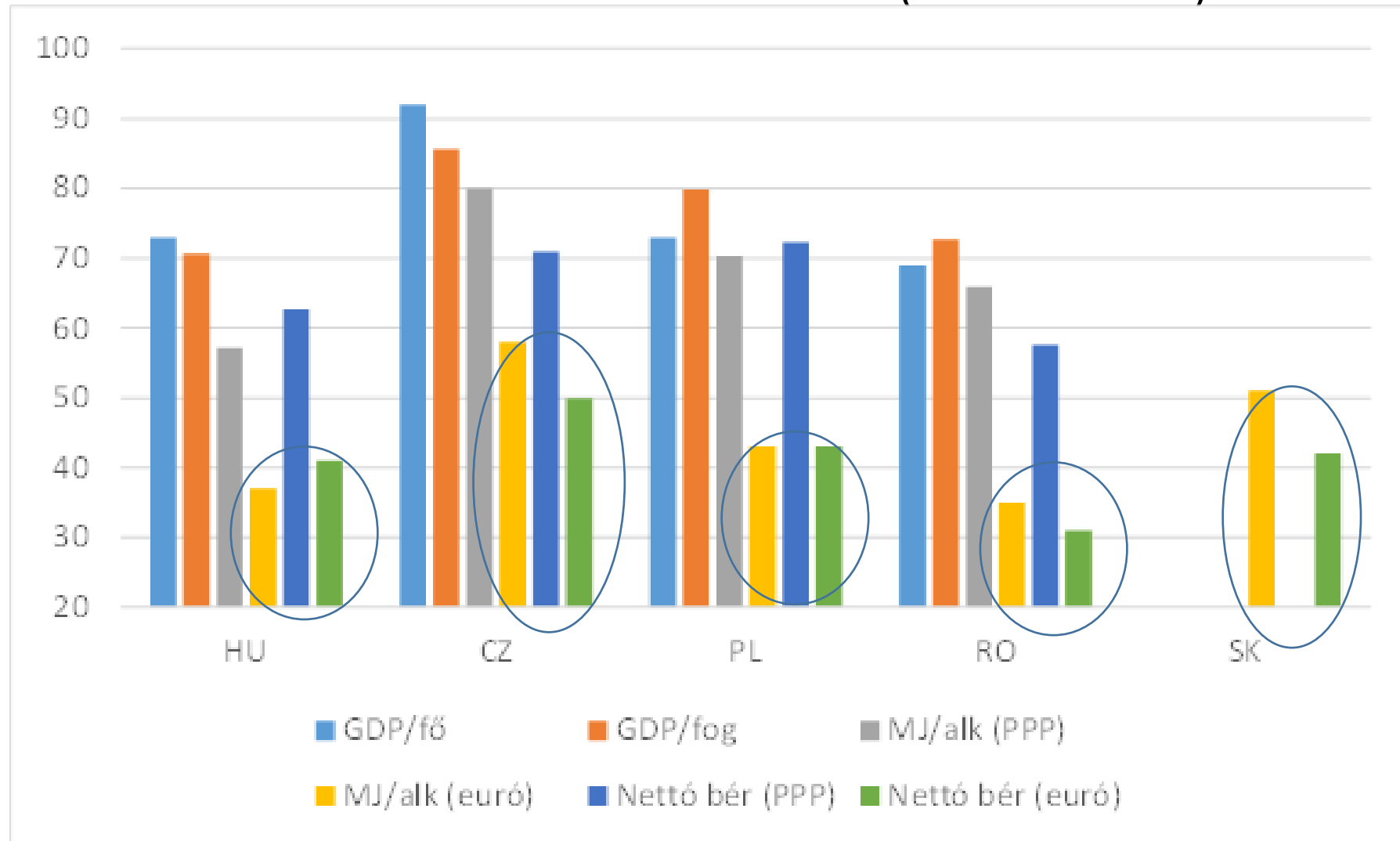
Statisztikai fogalmak, források

- ***Szuperbruttó bér nemzetgazdasági szinten*** (nemzeti számlák, NSZ)
munkavállalói jövedelem=
 - Bruttó bérek és keresetek+
 - Munkáltatói járulék
- ***Nettó bér*** (parciális mutató: 4 főnél többet, teljes munkaidőben foglalkoztatók) – 2018-ig: IMS
 - Bruttó bér *mínusz* adó
- A bruttó bér a statisztikai-fogalmi híd a teljes körű és a részleges statisztika között
 - Nem teljesen azonos a tartalom, de a kettő aránya alapján hozzávetőlegesen megbecsülöm a nemzetgazdasági szintű nettó reálbért változást

Nemzetközi összehasonlítás (V3+RO)

- Szintek: 2019
 - PPP-n: GDP/fő, GDP/fog., MJ (GDP-PPP), nettó bér (Eurostat: net earnings – fogyasztási PPP-n)
 - Euróban: MJ és nettó bér
- Változások 2010 és 2019 között
 - Termelékenység (GDP és foglalkoztatottság)
 - Szuperbruttó és bruttó reálbér
 - Nettó bér euróban és nettó reálbér

A gazdasági fejlettség, a termelékenység és a munkajövedelem egyes mutatóinak relatív szintje a visegrádi országokban és Romániában 2019-ben (EU27=100)

Dinamika – évi átlagos növ. ütemek (logaritmikus különbségekből számítva)

	2019/2010	2015/2010	2019/2015	2019/2010	2015/2010	2019/2015	2019/2010	2015/2010	2019/2015
	GDP (1)			Foglalkoztatottak (2)			GDP/fog. (3=1-2)		
Csehország	2,5	1,7	3,4	0,8	0,5	1,2	1,7	1,2	2,2
Magyarország	2,9	2,1	4,0	2,0	1,8	2,2	1,0	0,3	1,8
Lengyelország	3,6	2,9	4,4	0,7	0,8	0,6	2,9	2,1	3,8
Szlovákia	2,6	2,5	2,8	1,3	0,9	1,9	1,3	1,7	0,9
Románia	3,8	2,8	5,0	-0,1	-0,5	0,3	3,9	3,3	4,7
	Reál MJ tömeg (4)			Alkalmazottak (5)			Reál MJ/alk. (6=4-5)		
Csehország	3,1	0,8	6,0	0,8	0,0	1,8	2,3	0,8	4,2
Magyarország	2,2	0,6	4,2	1,8	1,4	2,4	0,4	-0,8	1,8
Lengyelország	3,7	1,7	6,1	0,8	0,3	1,4	2,9	1,4	4,7
Szlovákia	4,1	2,5	6,1	1,5	0,6	2,5	2,7	1,9	3,6
Románia	3,8	-1,2	10,0	0,7	-0,5	2,3	3,1	-0,7	7,8
	Reál BBK tömeg (7)						Reál BBK/alk. (8=7-5)		
Csehország	3,4	1,6	5,6				2,6	1,6	3,8
Magyarország	2,9	0,9	5,3				1,0	-0,5	2,9
Lengyelország	3,9	2,3	6,0				3,2	2,1	4,6
Szlovákia	4,2	3,1	5,5				2,7	2,5	3,0
Románia	6,2	1,0	12,8				5,5	1,5	10,5
	MJ/alk. euróban (9)			Nettó bér euróban (10)			Nettó reálbér (11)		
Csehország	3,8	0,6	7,9	3,3	0,4	6,8	1,8	0,4	3,4
Magyarország	1,7	-0,4	4,3	4,7	1,4	8,9	4,3	1,5	7,8
Lengyelország	3,6	2,0	5,7	4,4	3,6	5,4	3,9	3,1	4,9
Szlovákia	3,6	2,5	4,9	3,2	2,3	4,2	1,5	0,6	2,7
Románia	5,7	1,4	11,0	6,9	5,6	8,6	5,9	4,0	8,3
	Teljes bérhányad (12=6-3)			Közvetlen bérhányad (13=8-3)			ULC euróban (14=9-3)		
Csehország	0,7	-0,4	1,9	0,9	0,4	1,6	2,2	-0,6	5,7
Magyarország	-0,6	-1,1	0,0	0,1	-0,8	1,1	0,7	-0,7	2,4
Lengyelország	0,0	-0,7	0,9	0,3	-0,1	0,8	0,7	-0,2	1,9
Szlovákia	1,3	0,3	2,7	1,4	0,8	2,1	2,3	0,9	4,0
Románia	-0,8	-3,9	3,1	1,6	-1,8	5,8	1,8	-1,9	6,3

- Nemzetközi összehasonlításban:**
- Mao-on sokkal jelentősebben bővült a foglalkoztatottság,
 - a termelékenység sokkal kevésbé emelkedett
 - A termelékenységnél is kevésbé nőtt a szuperbruttó bér (csökkent a járulék)
 - A bruttó bérnél (NSZ) sokkal nagyobb mértékben nőtt a nettó bér (net earnings)
 - Valami furcsa van a hazai nettó béradatok körül

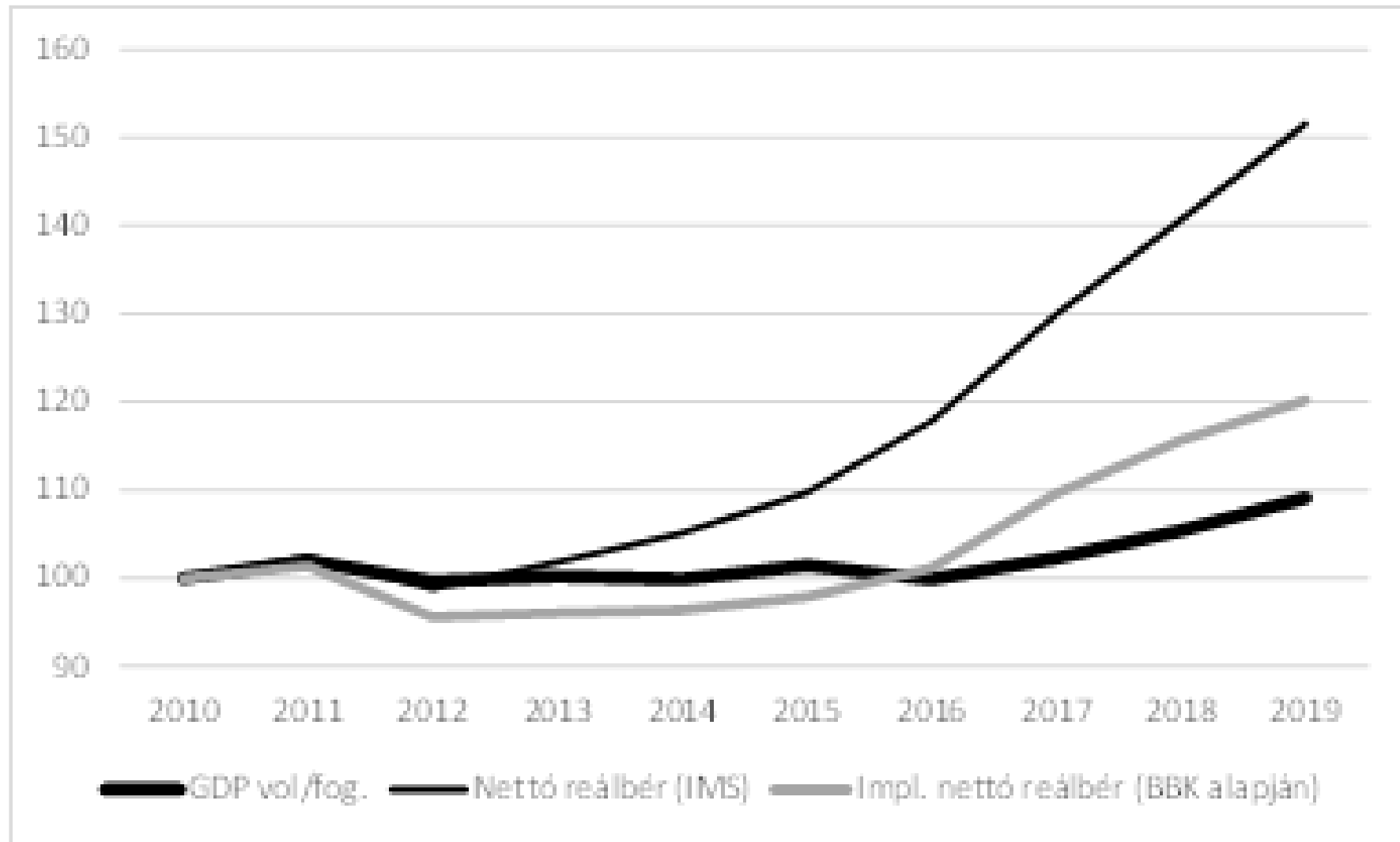
Nemzetközi összehasonlítás: egy megfigyelés és egy sejtés

- Nálunk a nettó bér (parciális mutató) szintje és dinamikája sokkal kedvezőbb képet mutat a bérek alakulásáról, mint az NSZ-bérmutatói
- Gyanú: Mao-on a nettó bér számításához használt statisztika kevésbé reprezentálja a nemzetgazdaság egészének folyamatait, mint az összehasonlított országokban →
- Becsüljük meg, mennyivel nőhettek az NSZ-adatokkal (termelékenységgel, bruttó bérrel) konzisztens nettó bérek

A GDP/foglalkoztatott és az egy alkalmazottra jutó bér alternatív mutatóinak, valamint a nettó bér implikált szintje (forintban) és nominális, illetve reálváltozásuk 2010 és 2019 között és két részperiódusban (százalékban)

		2010	2015	2019	2019/2010	2015/2010	2019/2015	2019/2010	2015/2010	2019/2015
		Millió forint/fő/év			Nominális változás (százalék)			Reálváltozás (százalék)		
1	GDP/foglalkoztatott*	6,95	8,10	10,08	45,2	16,6	24,5	9,1	1,5	7,5
2	MJ/alk. (NSZ)*	3,29	3,63	4,52	37,5	10,5	24,5	3,4	-3,9	7,5
3	BBK/alk. (NSZ)*	2,67	2,91	3,85	43,9	8,9	32,1	8,1	-5,2	14,1
4	Bruttó bér/alk. (IMS)	2,43	2,98	4,41	81,6	22,4	48,4			
5	Nettó bér/alk. (IMS)**	1,59	1,95	2,94	84,5	22,5	50,6	51,5	9,9	37,9
6=3x (5/4)	Implikált nettó bér/alk.**	1,75	1,91	2,56	46,1	9,0	34,1	20,1	-2,2	22,7

A termelékenység, a hivatalos és a becsült nettó reálbér-emelkedés (2010=100)

A jelentős eltérés lehetséges magyarázatai

- A legilletékesebb helyről (KSH) nincs magyarázat, ezért az elemzők különféle sztorikkal igyekeznek kitölteni a kb. 30 %-pontos rést, pl.
 - Fehéréedés
 - Az IMS szerinti bruttó és nettó béremelkedés nagyobb volt a valóságosnál, mert ez az adatforrás a bérek úgynevezett kifehéredését (a korábban eltitkolt bérek hivatalossá válását) is effektív emelkedésnek tekinti.
 - Definíciós különbségek
 - A „bruttó bérek” definíciós különbsége is közrejátszott a mutatók közötti rész szétnyílásában. A NSZ szerinti BBK-mutató eleve tartalmazza a dolgozóknak járó **béren kívüli juttatásokat**, amelyek az e tételekre vonatkozó adószabályok szigorítása nyomán az IMS szerinti bruttó keresetekben is egyre inkább megjelentek.
- **A gazdaságnak az IMS által lefedett részében lényegesen gyorsabban nőtt a termelékenység – és *vele együtt* a bérszint –, mint az azon kívüli területeken.**
- **Alternatív magyarázat: az NSZ jelentősen túlbecsüli a fehéredést (ebben az esetben rossz lenne a GDP és annak szerkezete) – ezt sokan sejtették, de nyilvánosan senki nem vállalta**

Összegzés helyett: két ajánlás a KSH-nak

- Ideje lenne megmagyarázni, hogy a KSH hivatalos bruttó bérindexe (IMS) mely okokból különbözik rendkívül jelentősen a nemzeti számlákban közölt bruttó bérindextől –
 - erről az elemzők persze „sztorizhatnak”, de a magyarázat a KSH-ra vár
- Fontos lenne, hogy a KSH közzétegyen egy, a nemzeti számlákkal konzisztens, **nemzetgazdasági szintű** nettó bérmutatót –
 - ennek előállítása sem az elemzők dolga

Plusz-dia: mit mazsoláz ki Varga Mihály a hazai bérstatisztikákból, ha nem a reálbér (óriási növekedés - IMS), hanem a mérsékelt bérköltség-emelkedés (NSZ - nincs béroldali inflációs nyomás) a téma

A GDP, a bérköltség és a bruttó bér alakulása Magyarországon

(2009=100, százalék)

